

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

ל היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

יפעלו און: (כא) מחטיאי
 אדם בדבר. הם נביאי
 הזקר: ולמוכח בשער
 יקושן. ולמוכח להון
 בזרעא בען ליה תקלה
 לשון מוקש: ויטו בתהו
 לדיק. ואסטיאו בשקר
 דין זכאין: (כב) אשר
 פדה את אברהם. מאור
 כשדים: לא עתה יבוש
 יעקב. מאביו: ולא עתה
 פניו יחורו. מאבי אביו
 שאין נמלא פסול במטתו
 ומטתו שלימה: (כג) כי
 בראותו ילדיו. אשר יהיו
 מעשה ידי כלומר לדיקי' ה
 בקרבנו כי בראותו בקרבנו
 אשר ילדיו מעשה ידי
 יקדשו שמי כגון חנניה
 מישראל ועזריה לכך לא
 יחורו פניו: (כד) ורוגני'
 ילמדו לקח. לשון ותרגנו
 באהליכם (דברים א')
 אותם שהיו (מתלוננים)
 ורגני' על דברי הנביאי'
 ילמדו לקח:

ל (א) סוררים. סרים
 מן הדרך: ולנסוך
 מסכה. להמשיל עליהם
 מושל: ולא רוחי. ודעתי
 בדבר ומהו הנסוך הוא
 סרעה:
 ההולכים

ב א ו ר

ולכוונה הזאת תרג' הרב.
 (כא) מחטיאי אדם, מוסב
 על שוקדי און, כי ישתדלו
 באון להחטיא אחרים.

(כא) מַחְטִיאי אָדָם בְּדָבָר
 וְלִמּוֹכִיחַ בְּשַׁעַר יִקְשׁוֹן
 וַיִּטּוּ בַתְּהוֹ צְדִיק:
 (כב) לָכֵן כִּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי-בֵית
 יַעֲקֹב

אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אַבְרָהָם
 לֹא-עָתָה יְבוֹשׁ יַעֲקֹב
 וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוֲרוּ:
 (כג) כִּי בִרְאֹתוֹ יִלְדָיו
 מַעֲשֵׂה יְדֵי בְקָרְבָנוּ
 יִקְדִישׁוּ שְׁמִי

וְהִקְדִישׁוּ אֶת-קְדוֹשׁ יַעֲקֹב
 וְאֶת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:
 (כד) וַיִּדְעוּ תַעֲיֲרוּחַ בִּינָה
 וְרוּגְנִים יִלְמְדוּ-לְקַח:

ל

(א) הוֹי בָּנִים סוֹרְרִים נֶאֱסִי-יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת עֲצָה וְלֹא מְנִי
 וְלִנְסֹךְ מִסְכָּה וְלֹא רוּחִי
 לְמַעַן סְפּוֹת חַטָּאת עַל-חַטָּאת:

ההלכים

בדבר, לדעת כל המסרשים והמעתיקים הכוונה באמרי פיהם; ולדעתי בדבר ענינו
 בכל דבר יהיה מה שיהיה. ולמוכח בשער, כן היה מדרך הנביאים והמוכחים
 לדבר בשער העיר אשר יתאספו שם העם כנודע. יקשון, הנכון בדעת הרד"ק כי יקש
 וקוש שני שרשים בענין אחד, והכוונה כי יתנו מוקש למוכחים, באשר ילענו על דבריהם
 וישימום לתרפות לעיני הזומעים. ויטו בתהו, יטו הלדיק מדרך הטוב בתהו לא דרך.
 (כב) לבן, הפסוק הזה עם פסוקי כ"ג וכ"ד הבאים אחריו דבוקים, ותוכן ענינם הוא, כי
 עתה בימי חזקיהו לא יבוש ולא יכלם בית יעקב כי כל ילכו עוד אחרי התהו, ואם גם הדור
 הזה בעמם משתתם גם וכבר הורגלו מימי אחז לאחז בדרך רשע, הן בנים אשר יולדו להם

המה

(כא) דיא דאָפּערפֿיהרען דיא מענשען דורך פֿערשפרעכונג , דעם וואָרנער אים טהאַרע שלינגען לעגען , אונד פֿערלייטען דורך טרוג דען אונשולדיגען .
 (כב) דאַרום שפר כֵּט אַלואַ דער הערר צום הויזע יעקב'ס , דער ערלאָזעט האַט דען אברהם :
 נון ווירד ניכט צו שאַנדען יעקב , אונד ניכט ווירד נון ויין אַנגעזיכט ערבלאַססען .
 (כג) דען זיעהעט ער זיינע קינדער , דאַ ווערק מיינער האַנדע אין זיינער מיטטע , זאָ הייליגען זיא מיינען נאַמען , האַלטען הייליג דען הייליגען יעקב'ס , אונד דען גאַטט ישראל'ס עהרפֿירכטען זיא .
 (כד) אויך לערנען דיא איררוניגען איינויכט , אונד דיא אונבענדיגען נעהמען בעלעהרונג אַן .

המה יחזיקו באמונת ה' ויקדישו ויעריצו לאלהי ישראל וידעו תועי' בינה וגו'. ואחר ההלכה הזאת נבאר המלות . אשר פרה אח אברהם, כלומר כאשר הוליא את אברהם מאור כשד' מבין עובדי אלילים, והפלה אותו להיות לו לעבד לאמן, כן הפלה ה' לחסיד לו את המלך חזקיהו . והמאמר הזה מוסב על כה אמר ה', והמאמר אל בית יעקב הוא רק מוסגר . יבוש יעקב, הכוונה בית יעקב . יחורו, המל' הזאת נודעה מל' ארמית וענינו לבן כלומר שלא ילבינו סניו כענין המל בין סני חבירו ברבים . (ג) כי בראותו, אם יראה בית יעקב את ילדיו . מעשה ידי, כי נראה בהם שהם מעשה ידי, כי הם זרע ברך . יעריצו, כלומר ירוממוהו ויכבדוהו, ואז (פד) וידעו חעי רוח, גם האבות אשר יהיו עוד בחיים חיתם המה בעלמם יקחו מוסר מבניהם, ואף הרוגנים והמה הפראים אשר יפרעו כל מוסר כענין וירגו באהליהם (תהלים ק"ו כ"ה), גם המה יוסיפו לקח . והנה כפי קבלת חז"ל העמיד חזקיהו בתי מדרשות מדן עד באר שבע, וא"כ כבר נתקיימה הנבואה הזאת, ויולדק ג"כ מה שזכר יעקב שהוא כולל כל שבטי ישראל, כי גם באפרים ומנשה הגדיל חזקיהו לעשות, וכן נראה מן הפסח אעשה כזכר בד"הב ל' .

ל

(ה) וועהע דען אַבטריניגען קינדערן , שפריכט דער הערר , צו פֿאַססען בעשליססע דיא ניכט פֿאַן מור , אַנצוצעטטעלן ליססגעוועכע ניכט נאָך מיינעם גייסטע , אום צו הייפֿען זינדע אויף זינדע .

גם הפרשה הזאת בעת ההיא (כאשר קרב מלך אשור) נאמרה, ורבים משרי יהודה למכרים נתנו יד, וכן אמר רבשקה (לקמן ל"ו ו') הנה בטחת על משענת קנה רכון על מכרים, וכבר ידעת שתרקה מלך כוז משל גם במכרים העליון, והוא לחוס נלחם במלך אשור ולא להועיל .

ל (א) לעשות עצה, על העצה לא יסול היטיב לשון עשיה, אבל הענין לעשות דבר בעצה אשר לא מני . ולנסך משכה, לדעת יונתן וד"ק הוא כפל של לעשות עצה, כי כסך ומסך ענינם הוא הכסוי והעלוי נעשה בסוד ובהסתר . ולדעת רש"י הכוונה להמזיל עליהם מושל והמכוון על מלך מכרים, כי אם המה יקראוהו לעזרה לבסוף משול ימשול בהם, והרב המתרגם אחז בדעת יש מחכמי העמים שהוא מענין ואת יתד הארג ואת המסכת (שופטים ט"ז י"ד) שהיא חוטי האריגה (גמרא פה"ק), וחולי הוא משרש מסך (והכו"ז והמ"ס מתחלפות) שהוא לשון מזג ועירוב כמ"ש הר"ק בשרש מסך, לפי שחוטי האריגה יתערבו וישולבו יחד, וכאן הכוונה על הקשר אשר קשרו, וכמו שהשכיל הרב להעתיק (פנלעטטען) שהמלה הזאת נגזרת מן שתי האורג (זעבערלעטטען) . ולא רוחי, ענינו ולא מרוחי, כי המ"ס של מני עומדת במקום אנים . ספוח חטאח, מאחרי ה' סרו ונקשו עזרה ממלך עם נכר .

(ב) ההולכים לרדת מצריכה על הושע בן אלה אשר שלח מלאכיו אל סווא מלך מצרים (מלכים ב' י"ז): לרדת מצרים - ח"י גבוה מכל הארצות - ד"א יריד' הוא להם: ולחסות - להחסות אבריא"ר בלע"ז: (ה) כי היו בצוען שריו - של מלך ישראל בשליחות למלך מצרים: חנם - היא תחפנתם: (ה) כל הבאיש-כול' ביישו את עצמן לקנות להם אדונים חנם ועם הארץ לא יועילו למו: על עם - בשביל עכנלא יועילו למו: לחרפה-גידוף דיטטרוי"ר בלע"ז: (ו) משא בהמות נגב - מטולין על בעירהון באורח דרומא לפי שארץ מצרים בדרומה של ח"י וזהו הגידוף והחרפה שמחרפין אותן ורואין את אלו שטוענין משאות ממונס על בהמת' להוליך שוחד למצרי' חנ' ומסכנין עצמן במדברות ארץ לרה ולוקה וכו': אפעה - מין נחש רע הוא ואין בעולם כי אס שנים זכר ונקבה והם יולדי' לשבעים שנה ואף שרף מעופף מין נחש הוא ולא שיהיו לו כנפים לעוף אלא קופץ ומדלג רחוק מאד וזורק להב מסיו: חליהם - ממונס: דבש' - חטוטרו' חלדרוב"א בלע"ז יש לו לגמל במקום טעינת המשא ועל שם שמתקצת תמיד וסכין שם דבש לרפואה קרויה דבשת כדאמרינן ב"מ דבש והדבש חזי לכתישא

(ג) ההלכים לרדת מצרים

ופי לא שארו

לעוז במעוז פרעה

ולחסות בצל מצרים:

(ג) והיה לכם מעוז פרעה לבשת

והחסות בצל-מצרים לכלמה:

(ד) כיהיו בצען שריו

ומלאכיו חנם יגיעו:

(ה) כל הבאיש ער-עם

לא-יועילו למו

לא לעזר ולא להועיל

כי לבשת-וגם-לחרפה:

(ו) משא בהמות נגב

בארץ צרה וצוקה

קביא וליש מהם

אפעה ושרף מעופף

ישאו על-כתף עורים חיליהם

ועל-דבשת גמלים אוצרותם

ער-עם לא יועילו:

(ז) ומצרים הבל וריק יעזרו

לכן קראתי לזאת

רהב הם שבת:

ענה

עירים קרי

דגמלי: (ו) לזאת - למצרי': רהב - הם גסי הרוח: שבת - עם בטל ומתגאים חנם - ד"א שבת רהבם וגסותם שלהם ראוי הוא לשבות:

חקה

ב א ו ר

(ב) החלכים לרדח, אולי נאמר, ה לך פה על תהלוכת הנפש, והכוונה כי לבס הלק בעלה

ישעיה ל

באור קכג

- (ג) דא דא וואַנדערן הינאַבצוציעהען נאָך מצרים, אונד מיינען מונד בעראַגען דא ניכט, זיך צו שירמען אונטער דעם שירמע פרעה'ס, זיך צו שיטצען אינטער דעם שאַטצען מצרים'ס.
- (ג) עס ווירד אייך אַבער דער שירם פרעה'ס צור שאַנדע, אונד דער שוטץ אים שאַטטען מצרים'ס צור שטאַך.
- (ד) דען עס בלייבען צו צוען זיינע פֿעלדער-ערן, אינד זיינע נעואַנדטען עררייכען נור קנָס.
- (ה) אַללעם שמעהם איבער איין פֿאַלק, דאָז איהנען ניכטס פֿראַממט, ווערער צום בייאשטאַנד נאָך צום פֿאַרטהייל, זאָנדערן צור שאַנדע אינד אונד צור שטאַך.
- (ו) לאַסט אויף טהיערען נאָך זידען, דורך איין לאַנד דער אַנגסט אונד בעדראַנגניס — לאַווין אונד לייא פֿאַן דאַהער, אַטטער אונד פֿליגענדער דראַכע, אויף דעם ריקקען דער עזעל איהר פֿערמאַגען, אויף דעם האַקער דער קאַמעלעלע איהרע שאַטצע, צו איינעם פֿאַלקע דאָז ניכטס פֿראַממט.
- (ז) דען מצרים אייטעל אונד ניכטיג איזט איהר בייאשטאַנד, דאַרום נעננע איך דיעזע: פֿראַהלעריש געטאָוע — ווירקונגסלאָז.

לכת מצרים, ויתורגס: דיה דחשיט חוטגעהען נאך מצרים לו ווטנדערן. (ד) בצעו שריו, כלומר שהיו שרי יהודה ליריס בעיר מלוכה לען לכרות ברית עם מלך מצרים. חנם, לדעת יונתן היא תחפחחם, ולדעת חכמי העמים היא עיר אחרת (עיין ספר המליל' להחכם געזעניוס). (ה) כל הבאיש, האל"ף נוספת, ולדעת הרד"ק הוא פעל עומד הכל בזו ממנו כשהלכו על עם לא יועיל, ועל כמו אל. והרב תרג' בדע' הראב"ע שהוא יולא, אך לא כטעמו שאמר שהבישו את ישראל לפי שהלכו אל עם לא יועיל, ולדעת הרב המתרגם הכוונה על מצרים, כלומר יחרפו העם הזה אשר לא יעבור כח להועיל לעלמו אף כי לעם אחר. ולדעתי הוא מענין ויחילו עד

גון

זוש (שופטים ג' כ"ה) שהוא לאון עיכוז ואיחור כמ"ש הרד"ק בשרשים, ומזה גם הפיעל כי זושא משה (שמות ל"ב א'), ונאמר כי בהפעיל הוראזו ההמתנה על דבר בעולם תקוה (זעהגויכטיג האררען), והכוונה כל שרי יהודה ואנשי ירושלים חבו על עם לא יועיל, ויתורגס: (שולש האררטע זעהנליך חוילן חוילן פֿאַלקו"ו. כי, כמו כי אס. (ו) משא, אס שהוא חרפת הגוים אשר ילעגו על ישראל על שבתו במצרים, כמו שאמר כי לבשת וגם לחרפה, ויאמרו ראו נא המשא הכבד הזה אשר יאלחו למנוחה לעם כל יושעי למו, וזה דעת המפרשים, או שהוא דברי הנביא בעלמו. בחמות נגב, כל המפרשים פתרו הבהמות ההולכים לארץ הנגב, כי מצרים בדכרומה של א"י כידוע. וגם יש לפרש בהמות נגב המה הבהמות הנוראות כמו הפילים אשר מאכנס בארץ הנגב (וידטהירע), כי המה ישאו מעמסה כבדה, כלומר משא של בהמות נגב, וזה מסכים יותר אל הסמיכות של בהמות כאשר יבין הקורא. בארץ צרה וצוקה, היא המדבר אשר יעבורו בו בין א"י למצרים, וכענין שאמר משה (דברים ח' ט"ו) במדבר הגדול והנורא נחש ערף ועקרוב ולמאין, והענין כי יסתכנו עלמם במדבר בעבור להביא תעורה למלך מצרים. ועל דבשה, כמו שפירש"י עיין בדבריו. (ז) קראתי לואח רהב, לדעת הרד"ק והראב"ע הכוונה על יושבי ירושלים שאמרתיה להם כי רהבם כלומר חוקם ותקסם הוא אס ישבו בארלס ולא ילכו מצרימה לעורה, ואין זה במוכן המלית; אולם גם דעת רש"י אשר אחריו החזיק החכם געזעניוס בחילוף מה, כל תתישב היטב כפי עומק פשטות המקרא, ולכן בחר לו הרב המתרגם דרך בעלמו, וז"ל בהערותיו: לדעתי מלת הס הוא שם מפעל תהימנה מאדם (מיכה ב' י"ב), וחברו ולא מהמהם (יחזקאל ז' י"א) מענין המון ורעש, ואמר הנביא ע"ד משל רהבם שבת, כמו שיאמר הלועז: פיעל לערען חונד ניכטס דמהינטער עכ"ל. אולם אס נעלים עין ממלכ הנגינה, יש לפרש המאמר הזה באופן אחר, והוא שהיו"ד של קראתי היא נוספת כמו מלאתי משפט דלעיל (א' כ"א), והנביא יאמר דרך התול קראתי לואח רהב, כלומר הבעבור זאת קראתי למצרים ובמ"ש רש"י, למעו.

(ח) עָתָה בּוֹא כְּתִבָּה עַל-לוּחֵ אֲהָרֹן
 וְעַל-סֵפֶר הַקֵּה
 וְתִהְיֶה לַיּוֹם אַחֲרוֹן
 לַעֲד עַד-עוֹלָם:

(ט) כִּי עִם מְרִי הוּא

בָּנִים כְּחָשִׁים
 בָּנִים לֹא-אָבוּ שְׂמוֹעַ
 תּוֹרַת יְהוָה:

(י) אֲשֶׁר אָמְרוּ לְרֵאִים לֹא תִרְאוּ
 וְכֹהֲנִים

לֹא-תַחֲזוּ-לָנוּ נִלְחוֹת
 וּדְבַרוּ-לָנוּ חִלְקוֹת
 חֲזוּ מִהַתְּלוֹת:

(יא) סוּרוּ מִנִּי-דָרֶךְ

הַטּוֹ מִנִּי-אֶרֶץ
 הַשְּׁבִיתוּ מִפְּנֵינוּ

אֶת-קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

(יב) לָכֵן כֹּה אָמַר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל

יַעַן מֵאִסְכֶּם בְּדַבַּר הַזֶּה
 וַתִּבְטְחוּ בַעֲשֵׁק וּגְלוּז
 וַתִּשְׁעֲנוּ עָדָיו:

(יג) לָכֵן יִהְיֶה לָכֶם הָעוֹן הַזֶּה

כְּפָרֶץ נָפֶל

נִבְעָה בְּחוֹמָה נִשְׁגָּבָה

אֲשֶׁר-פִּתְאֹם לְפִתַּע

יָבוֹא שְׁבָרָה:

(ח) חקה - חקוק אותה
 הנבואה הזאת (ט) עם
 מרי הוא - ישראל :
 (י) חלקות - חנפיות : חזו-
 הנבאו (יא) הטו-אותנו :
 מני אורח - מפילים אנו
 בנבואת שקר : (יב) בדבר
 הזה-בנבואת אמת ונלזו-
 מגונה וליזון : (יג) כפרץ-
 של חומה שנפל : נבעה
 בחומה נשגבה - מגולה
 ליכנס בה בחומ'משגב' -
 נבעה ל'גלוי כמו בעובדי'
 (א' ו') נבעו מלסוכיו
 איגליין מטמורה-י-ודוש
 פתר נבע' בליט' שהחומה
 נעשית כמין אבעבועות
 חסני הגשמים וקלקול
 טיט רעוע :
 נבל

ב א ו ר

למען יהיו אנשי מזרים
 לך לשבת, ושבת הוא
 מענין כליון כמו תשבתו
 שאור (שמות י"א ט"ו)
 וכדומה, ויתורגם :
 וקהל דעסהחוב החסס
 דוח דוח טטחולע גערו-
 פען, חויל דחס זיח לער-
 טטחרע - (ח) עחה בוא
 כחבה, כענין קח לך
 גליון דלעיל (ח' א'),
 ולדעתי הכוונה כי יכתוב
 כל מעשה סמריב, איך
 השענו בני יהודה על
 מזרים לא לעזר ולא
 להועיל, ואך ה' אלהי
 ישראל הפליח לעשות
 עמהם, למען ידעו דור
 אחרון בניס יולדו כי אך
 לה' יסוע'ובל ישימו עוד
 בשר זרועס - חקה,
 הה"א במסיק והענין
 חקוק אותה (כד"ק),
 ואמ' כתבה וכן חקה
 בבנוי נקפה, כי על כל
 המאורעות בכלל ידבר
 באשר אמרנו, וכל דבר
 שלא הוצרך מינו יבא
 בעברית

י ש ע י ה ל

ב א ו ר ק ב ר

(ח) נון נעהע, שרייבע דיעזעס אויף איינע טאפעל פאר איהנען, אונד אין איין ביך פערציינע עם, דאס עם בלייבע פיר דיא פאלגעצייט, צום דענקמאהל פיר דיא עוויגקייט.

(ט) דען אין ווידערשפאנסטיג פאלק איזט עם, היילערישע קינדער,

קינדער דיא ניכט הארען וואללען, דיא לעהרע דעם עוויגען.

(י) דיא דא שפרעכען צו דען זעהערן: "זעהעט ניכט!" אונד צו דען ווייטשויענדען:

"ערשויעט אונז ניכט דאן וואהרע, זאגט אינז שמייעליען,

"ערשויעט טיישונג.

(יא) "ווייכט פאם ווענע,

"לענקט אב פאם פפארע,

"פערשוויגט אין אונזערער געגענווארט,

"דען הייליגען ישראל'ס."

(יב) דארום שפריכט אלוף דער הייליגע ישראל'ס:

ווייל איהר פערשמאהט דיעזעס ווארט,

אונד פערטרויעט אויף געוואלטטהאט אונד ווידער-רעכטליכקייט,

אונד אייך שטימצעט דארויף;

(יג) דארום זאלל אייך ווערדען דיעזער פערפעל,

וויא איין אויסברעכענדער וואססערפאלל,

דער אנשוועללט געגען דיא האהע מויער,

ווא פלאטצליך, אונפערזעהענס,

העראנקאמט איהר כרוך,

אונד

בעברית בדרך נקבה כידוע. לעד, ת"י לסהדו, וכן כתב הרד"ק לשדות ויהיה כמו לעד, וכבר ידעת כי לדעת הרב המתרגם כל עד היום הזה הוא מענין הזה, ועיין במבוא לספ' יהושע, וכן תרגם כאן. (ט) כי עם, ע"פ דרכי הכוונה, כי ידעתי את מרים ולכן גם בנייהם אחריהם יהיו כאבותם דור סורר, ולא ישימו בה' כסלם ויבטחו ביצועת אדם, ולזה יהיה להם הספר הזה לעד כאשר פרשנו, וכן היה באמ'גם בימי נבוכדנצר חכו לעזרת מלרי' כנודע. (י) נכוח, דברי ישרים (רד"ק). (יא) מני דרך, דרך ה' השביחו, הראב"ע אמר זכר או שם ה', ויונתן תרגם ארחיקו מן קדמונא ית מימר קדישא דישראל והענין אחד. (יב) בדבר הזה, בדברי המוכיחים. וחכמתו בעשק, מלת דבר במאמר הקודם מושך אחרים עמו, ושעורו בדבר עשק ודבר נלווין תרגם הרב, ולי נראה כי עשק ונלווין שניהם תארים למכרים, כי מני אז היו מלכי מכרים רודי' באף עמים והיו נלווים באורחותם. (יג) כפרץ נופל, מאד השביל הרב המתרגם לפרש הפסוק הזה בטוב טעם ודעת, ולדעתו פרץ נופל

הענין כפרץ מים (כמו נש"ב ה' כ') שיפול ממקום גבוה לנמוך בחזקה (וואססער טטורץ), ונצעה הוא מגזרת אבעבעות לשון נפוח כמ"ש הראב"ע, כי בן מדרך המי' הנופלים מהר וישטופו בחזקה כי יעלו אבעבעות (וואססערבלאזען), ואמר המליץ כי כאשר אס יגיע פרץ מים כזה בחומה גשגשה, חיש מהר יעור יסודותיה ויפילה ארצה, בן יהיה לכם הענין הזה, והכוונה על תרהקה מלך כוש (שהוא גם מלך במכרים כאשר זכרנו זה פעמים) אשר יבא לקראת מלך אשור להלחם ולא הנלים (כאשר פרשנו) וסנקריב שב לירושלים. ושברה

וְשָׁבְרָה כְּשֶׁבֶר נָבֶל יוֹצְרִים
 כְּתוֹת לֹא יִחַמְדּוּ
 וְלֹא יִמְצְאוּ בְּמִכְתָּוֹתָיו
 חֶרֶשׁ לְהַתּוֹת אֵשׁ מִיִּקְוֹד
 וְלַחֲשֹׁף מַיִם מִגִּבְעָא:
 כִּי כֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 בְּשׁוֹבָה וְנִחַת תּוֹשַׁעוֹן
 בְּרִישׁוֹקֵט וּבְבִטְחָה הַהִירָה
 גְּבוּרַתְכֶם

(יד) נבל יוצרים - נודע של חרש ולא ימלא במכתת שבדיו חרס גדול שיהא ראוי לחתות בו אש מיקוד לשאוב בו אש מן הססק - כל שאיבת אש נוספת לה לשון חתייה: ולחשוף מים - לדלות וכן (חגי ב') לחשוף חמשי' סור' וכן חמשי' שובל (לקמן מ"ו) דלי מים מן שבילך אשפויישר"ט בלע"ז: מגבא - גוב מלא מים: (טו) כיכה אמר - הקב"ה לכם זה ימים אין אתם לריבים לבקש לכם מעוז מזרים ולאבד ממונכם כי בשובה ונחת תהיה לכם תשועה בלא שום טורח אם תשמעו לי - שובה לשון ישוב ומרגוע וכן שובה יי' רבבות אלפי ישראל (במדבר י'): בהשקט - הבא לכם מאתי ובטחה תהיה גבורתכם: (טז) על סוס ננוס - נתקשר במלכי מזרי' ונביא משם סוסים קלים לנוס: (יז) אלף אחד - מכס: מפני גערת אחד-מן האויבי' או בולב' מפני גערת חמשה תנוסו: אם נותרתם - כמו אשר נותרתם: בחורין - עץ גבוה תקוע בארץ כמין תורן סמיה שקורין מש"ט בלע"ז: וכ"ס - אף הוא כלונס גבו' שנותנין בראש הגבע' וכשרואה הלופה גייסות באין נותן עליו סודר והרוח מוליכו והוא סימן שינוסו או יתקבלו: ולכן

וְלֹא אֲבִיחֶם:
 וְהִתְאַמְרוּ לֹא־כִי
 עַל־סוּס נָנוּס
 עַל־כֵּן תְּנוּסוֹן
 וְעַל־קַר נִרְכָּב
 עַל־כֵּן יִקְלוּ רַדְפֵיכֶם:
 אֶלֶף אֶחָד מִפְּנֵי גַעְרַת אֶחָד
 מִפְּנֵי גַעְרַת חֲמִשָּׁה תִּגְסוּ
 עַד אִם־נֹוֹתְרֵיהֶם
 כַּהֲרֹן עַל־רֹאשׁ הַהָר
 וְכִנָּם עַל־הַגְּבֻעָה:

ולכן

ב א ו ר

(יד) ושברה, מוסב על הפרץ שהוא ישבר את הקומ', והוא פעל מן הקל כמו שבד זרוע רשע (תהלי' י' ע"ו), ואין לנו לריבין לשנות הנקודות ולקרוא שְׁבָרָה וכן תרגם הרב - מיקוד, הוא האח שהאש תוקד בו - ולחשף, עיין רש"י - מגבא, הוא תרגום של צור, ואמר הרד"ק גבא הוא

י ש ע י ה ל

ב א ו ר ק ה

(יד) אונד ער צערברייכט זיא, וויא ניצן טאפפערנעם גע-
שירר צערברייכט,

צערטרימניערט, שאַנונגסלאָז,

דאָס זיך ניכט פֿינדעט אין זיינער צערטרימניערונג,
איינע שערכע פֿייער צו האַלען פֿאַם הערדע,
אַדער וואַסער צו שאַפֿען אויס דער גרובע.

(טו) דען זאָ שפראַך דער הערר, דער עוויגע,

דער הייליגע ישראל'ס:

דורך זיטטזאמקייט אונד זאַנפֿטמוטה זייא אייך געהאַלפֿן,
דורך רוהע אונד פֿערטרויען כעשטעהע איירע שטאַרקע.
אַבער איהר האַכט ניכט געוואַללט.

(טז) דען איהר שפראַכט: "ניכט אַלואַ!

אויף ראַסען וואַללען וויר הינפֿליגען";

דאַרום זאָללט איהר — פֿליהען.

"אויף רעננערן וואַללען וויר רייטען!"

דאַרום ווערדען רעננען אייערע פֿערפֿאַלגער.

(יז) איין טויענד ווירד פֿאַר דעם דראָהען איינעם,

פֿאַר דעם דראָהען פֿינפֿער ווערדעט איהר (מזנע) פֿליהן,

ביו דאָס איהר איכריג בלייבט,

וויא איין העערעס צייכען אויף דעם גיפֿעל דעם בערגעם,

וויא איין פֿאַניר אויף דעם היגעל.

אונד

הוא המקום שיקוו בו
מעט מים ואין אדם יכול
לקחת ממנו בכלי כ"א
בשברי כלי, שיוכל לסמוך
שברי השבירה בקרקע
הגבא ויקח מעט מים
שבו, וכאשר יקח מים
מהגבא ישאר הגבא חשוף
ומגוללה, וזה שאמר
ולחשוף מים מגבא ע"כ.
(טו) בשובה, מן ישב
כמו שפירש"י ע"ש, וזא
ע"ד נחי העי"ן כמו יכול
ובול, והענין כמו שכתבו
המפרשים אני אמרתי
לכם מקומכם אל תניחו
אך חכו לתשועת ה',
ואתם לא אבייתם שמוע.
(טז) ננים, איננו מענין
הבריחה מפני האויב אך
נכחו (דמהינחוינען) וכמו
שתרגם הרב, וכן כתב
הראב"ע בשם ר' יונה
המדקדק כי נכוס
הוא מגזרת נס כמו נרכב
שאחריו ע"כ, והכוונה כי
הלכו למזרים להביא
משם סוסים וחזו כי אז

יעמדו לפני אויביהם. ועל קל, חסר המתואר על סוס או גמל קל (רד"ק), ויחכן שהסוס במאמר
הראשון עומד במקום שנים. יקלו, כלומר אם גם אתם תרכבו על קל, עוד
רודפיכם יהיו יותר קלים וישיגו אתכם. (יז) אלה אחד, לדעת הראב"ע הכוונה שר של אלף
עם אלפיו, ויהיה אחד מענין התיחדות, ויתורגם: איין קאָהר פֿאָן טויענד. חנסו, כלכם,
כלומר כל החיל, והמליצה הזאת היא ע"ד דברי השירה (דברים ל"ב ל') איכה ירדוף אחד
אלף וגו'. אם, עד אשר כמ"ש רש"י ורבים כמוהו כאשר הביא הרד"ק. בחרון, תרן לדעת
בעלי הזרשים יהיה עיקר הוראת השם הזה על העץ הגבוה בספינה שמלשלין בו הנס (מחטט
בויץ) (עיין שרשים לרד"ק), ונשאל גם על עץ תקוע בארץ לאות ולסימן, ולדעתי נהפך הוא,
כי הנחתו הראשונה על העץ התקוע בארץ לסימן ושאר ירה, לפי שהוא יורה המקום שם
יתאספו והושאל אח"כ לעץ ששמים שם גם האניה, וכוונת הכתוב לדעתי הוא, כי מהנמלטים
יבוס אחד אחד אל ראשי ההרים מקום אשר לא יגיע שם יד האויב, ויעמוד שם כתרן וגם.

ולכן

(יח) ולכן על שלא אביא
 לשמע: יחכה י"י לחננכם.
 אינו מדלג לכם על
 הגזירה הרעה שגזירה
 עליכם כדי למהר ולהביא
 הטוב' אלא יחכה וימתין
 עד בא קיפה: ולכן
 ירום לרחמכם. יתרחק
 לרחמכם: כי אלהי משפט
 י"י. ויפרע תחלה מן
 המורדי' זו: אשרי כל
 חוכי לו. לנחמות אשר
 הבטיח כי לא יפול דבר:
 (יט) כי עוד ימים באים
 אשר ישארן להיות יושב
 בציון ובירושלים לדיק
 יהיה: זכו לא תבכה. לא
 תלטרך לבקש בקשה מאת
 הקב"ה זכני כי לקול
 זעקך ענד: (כ) לחם זר
 ומיסלחץ. לא תהיו ברוכי'
 אחר תענוגי' כאשר אתם
 עתה כמה שנאמ' השותי'
 במזרקי יין (עמוס ו')
 הנה שזון ושמה וגו'
 (לעיל כ"ג): ולא יכנף.
 לא יתכסה ממך זכנף
 בגדיו כלומר לא יסתיר
 ממך פניו: מוריד.
 הקב"ה המלמד להועיל:
 (כא) ואזניך תשמענה
 וגו'. לא כמו שאתם
 עושי' עתה שאת' מואסים
 בדברו ואומרים לא תחזו
 לנו נכוחות כי אם אזניך
 יהיו נטויות אף מאחריך
 לשמוע דבר מאתי אולי
 יבא נביא ויורד דרך ללכת
 בין ימין ובין שמאל:
 (כב) אפדת נוי: כמו
 דוח. יהיו מאוסים
 בעיניך כנדה:
 ונחן

(יח) ולכן יחכה יהוה לחננכם
 ולכן ירום לרחמכם
 כי אלהי משפט יהוה
 אשרי כל חוכי לו:
 (יט) כי ירום בירושלם
 בכה לא תבכה
 חנון יחנה
 לקול זעקך
 כשמעתו ענד:
 (כ) ונתן לכם אדני
 לחם צר ומים לחץ
 ולא יכנף עוד מוריק
 והיו עיניך ראות את מוריק:
 (כא) ואזניך תשמענה
 דבר מאחריך לאמר
 זה הדרך לכו בו
 כי האמינו וכי תשמאילו:
 (כב) וטמאתם את צפוי פסילי
 כספך
 ואת אפדת מסכת זהבך
 תזרם כמו דוח
 צא תאמר לו:

ונחן

ונחן

ב א ו ר

(יח) ולכן יחכה, הרב המתרגם אהו בפירוש רש"י ע"ש, שהפסוק הזה נפרד לשני חלקים, החלק הראשון עד אשרי וגו' נמשך למעלה, ואמר יען נעשתה הנבלה הזאת, לכן גם ה' כל ימהר להושיע להם מזרותיהם, ומלת יחכה איננה מענין תקוה רק מענין ההמתנה ואיסור, וירום מענין ריחוק כמו מרום משפטך מנגדו (תהלים י' ח'), כי כגו שדבוק השגחת ה' בצרואי תחת נקרא ירידה, בן הסרת השגחתו נקרא עליה, ועיין בצאיר לספר בראשית כ"ל

(יח) אונד דאָרום וואַרטעט אַכדער עוויגע אייך צו בענגאָדיגען, אונד דאָרום איזט ער נאָך פֿערנזיך איירער צו ערבאַרמען, דען איין גאָטט דער גערעכטיגקייט איזט דער עוויגע! הייל אַללען, דיא אויף איהן פֿערטרויען!
 (יט) פֿירוואַהר פֿאָלק אין ציון, דאָ צו ירושלים וואָהנט! וויינען — ניין, וויינען וואָללסט דוא ניכט! גנאָדע, יא גנאָדע ווירד ער דיר פֿערלייהען, בייא דער שטיממע דיינעס וועהערופֿס, זאָ וויא ער'ס פֿערנימסט, ערהערט ער דייך.
 (כ) אונד גיכט אייך אויך דער הערר, טריבזאַלבראָד אונד דראַנגזאַלוואַססער, זאָ ענטריקט ער דאָך ניכט דיינע לעהרער, יא דיינע אויגען ווערדען שויען דיינע לעהרער.
 (כא) אונד דיינע אָהרען ווערדען האַרען, דען צורוף הינטער דיר אַלזאָ:
 "דאָ איזט דער וועג: וואַנדעלט דאָרויף!"
 ווען איהר רעכטס, ווען איהר לינקס אייך האַלטען וואָללט.
 (כב) דאָן שאַנדעט איהר דען זילבערנען איבערצוג דער גאָטצען, אונד דיא גאָלדענע בעקליידונג דעם גוסבילדעם, דוא שליידערסט זיא הינוועג וויא איין שיוואַל, אויסוואורף נעננסט דוא עס.

דאָן

על פסוק ויעל אלהים מעל אברהם (בראשית י"ז כ"ב), ומן אשרי כל חוכי לו תתחיל הנחמה; אולם לדעת הרד"ק והראש"ע כבר מתחלת הפסוק נהפך לב הנביא לנחם את עמו, וגם לפירוש הזה נדבק הפסוק הזה למה שלפניו, כי אמר יען שיאשרו בני ישראל רק מעט מהרבה, לכן ירחם ה' את עמו ועל עבדיו יתנחם, וא"כ יהיה יחכה במשמעו לשון תוחלת, וכמ"ש הראש"ע שהוא על דרך לשון בני אדם, כאלו השם ית' יקוה לעת התשובה, וירוס הכוונה פי' עוון ידו הרומם, ויתורג': דמן חבטו ווירד גאָטט זיך זעהנען חייך לו בעגנאָ דיגען, חונד זיך ערהמבען לייגען חין חייערער בע. גינסטיגונג, והבוס' יבחר. (יט) כי עם בציון, העם היושב בציון ובירושלים ולא ירדו למצרים לעזרה, עוד כבו כל יבכו בן פי' הרד"ק, ויהי' א"כ ישב עתיד במקום בינוני, אולם לולי הוגינה הייתי אומר שהעמיד לא שינה את פקודתו, והענין עוד ישב עם רב בציון ובירושלים כל יבכו עוד, ואז תהיינה דלתות המליצה מקבילות כאשר יבין המשכיל. (כ) ונחן, הרב המתרגם השכיל להעתיק הוי"ו של ונתן כמו אם (עיין מכלול לרד"ק), והכוונה גם אם יתן לך ה' רק לחם זר ומים לחץ, כי תבוא העיר הזאת במלצר ובמלוק, הן כל תהיה משולל התקוה כי לא יכנף וגו', והמה ינחמוך וירחבו עון בנפשך. ומים לחץ, אמר הראש"ע כי אינו סמוך רק שעורו מים מי לחץ ע"כ, ונראה כי בעבור הלחץ הזה בחר יונתן לפרש זר ולחץ בענין תאריס, ובאלו יאמר אז תחלק שלל לחם של הזר ומים של הלוחץ, והכוונה על מחנה אזור, ואמר הרד"ק שזה הפירוש נכון ולא יבנה, רבו המפרשים במלת כנף, והרב תרגם כדעת הראש"ע שאמר שהענין ירחק, והוא מהוראת כנף, והכוונה כמו שכתבו הראש"ע ורד"ק על חזקיהו ושריו הנאמנים שלא יעזבו את ארצם, ולכן יהיו עיני העם רואות אותם תמיד, ונראה לי כי נאמר זה כנגד אחז שהלך לקראת תגלת פלאסר מלך אשור דמשק כמפורש במ"ב (ט"ז י'). (כא) מאחריך, לדעת הראש"ע הכוונה כי עיניך לנכח יביטו את מורייך, וגם מאחריך תשמע קול אשר יגיד לך הדרך הישר, ויש גם לפרש שהענין כי גם אם תלך לדרכך בלי מורה דרך, הן אזיגיד תשמענה מאחריך קול קורא לאמר זה הדרך אשר תלך בו. כי חאמינו, האל"ף במקום יו"ד, כלומר בכל מקום שאתם תרנו ללכת אם לימין או לשמאל, המה יגידו לכם הדרך הישר בו תלכו, גם יתכן שהענין שיוורו לכם איזהו הו"א לימין כלומר דרך הישר, ואיזהו לשמאל דרך עקלתון, כל יוליד למחוז ספלכס. (כב) וטמאחם, כמו וטמאו הכהן (ויקרא י"ג ח') שענינו יחליטנו לעמא (פי' חונד ריין עקוועהרען). צפוי, כל כך ימאסוס שגם לא יתמודו כסף וזהב אשר עליהם. אפרח, הכסוי שעליהם והוא מענין אפוד כמ"ש הראש"ע. חורם, תשליכס כמו זרה הלאה (במדבר י"ז ב'). דוה, כמו כימי נדת דותה (ויקרא י"ב ב'). צא, תרגם הרב כדעת י"מ שהנביא הרד"ק שהוא כמו זואה (שגם הוא משרש ינא כנודע), וכן הוא במקורה לית זולת דין לשון טינוף

(כג) ונתן. הקב"ה את מטר זרעך: ושמן לשון דבר שמן ואינו לשון שמן לפיכך טעמו למטה ונקוד קמץ: כר נרחב. עד שיהו הכרים שמינים ורחבים. כר. כבש. ל"א מיזור נרחב כמו (בראשית י"ב) ככר הירדן וכמו (ייקרא כ"ג) כרמל כר שהוא מלא תבואה: (כד) והאלפים. שורים: כליל חמין. כמו (איוב ו') על כליל קשין ותכן מחומלין ומחוזקין בתבואה שבתוכה יאכלו: אשר זורה. התבואה פעמים אחת ברכת ואחת במזרה כדי לנקו' התבוא' לפיכך יהיה התכן כלול בתבואה שתזרה במזרה אלל הקשין. רחת פיל"א בלע"ו. מזרה וו"ן בלע"ז ומדרש אגדה כליל ל' כלול שיהא האוכל כלול בתכן: (כה) יבלי. מים. נהרי מי' כמו (ירמי' י"ז) ועל יובל ישלח שרשיו: ביום הרג רב. שיהא טבח גדול בארץ אדום וי"ת ביום קטול רב במיפל רב רבין: (כו) שבעתים כאור שבעת הימים. שבעתים שבע שבעיו' כאור של שבעת הימים הרי ארבעי' ותשע שבעיות העולים לשלש מאות וארבעים ושלשה: (כז) שם י"י. גבורתו שיהא לו לשם מה שיעשה בסנחריב: בא ממרחק. להאמין מה שהנטיח זה ימים רבים: משאה. ה"א יתירה ואינו אלף כמו משא לפיכך נקודה רפ"י: כנאל

(כג) ונתן מטר זרעך
 אשר תזרע את האדמה
 וליחם תבואת האדמה
 והיה דשן ושמן
 ירעה מקנייה ביום ההוא
 כר נרחב:
 (כד) והאלפים והעירים
 עבדי האדמה
 כליל חמין יאכלו
 אשר זרה ברכת ובמזרה:
 (כה) והיה ו על כל גבעה נשאה
 פלגים יבלי מים
 ביום הרג רב
 בגפל מגדלים:
 (כו) והיה אור הלבנה
 כאור החמה
 ואור החמה יהיה שבעתים
 כאור שבעת הימים
 ביום חבש יהוה
 את שבר עמו
 ומחץ מכתו ירפא:
 (כז) הנה שם יהוה בא ממרחק
 בער אפו
 ולכד משאה
 שפתיו מלאו זעם
 ולשונו באש אכלת:

ישעיה ל

באור קבו

(נג) דאן ניכט ער רענען דיינער זאמט ,
 ויאמיט דוא בטוואַעסט דאן ערדריך ,
 אייד דאן בראַדקאַרן דער ערטראַן דעם ערדרייכס
 איזט נאָהרהאַפֿט אונד פֿעטט ,
 עם וויידעט דיינע העערדע יענעם טאַגס ,
 אויף ווייטער טריפֿט .
 (נד) דיא רינדער אונד דיא עועל ,
 דיא דען אַקקער בויען ,
 ווערען ריינעם פֿוטטער פֿרעססען ,
 נעוואַרפֿעלט מיט דער שוויפֿעל אונד דער שווינגע ,
 (נה) דאן זינד אויף יערעם האָהען בערגע ,
 אינד אויף יערעם ערהאַבענען היגעל ,
 באַכע , וואַסערשטראַמע ,
 אַם טאַנע דעם גראַסען געמעטצעלם ,
 ווען דאָ פֿאַללען טהירמע .
 (נו) דאן גלייכט דאן מאַנדליכט ,
 דעם ליכטע דער זאָננע ,
 אונד דאן זאָננענליכט שיינט זיעבענפֿאַך ,
 גלייך דעם ליכטע פֿאַן זיעבען טאַגען ,
 אַן יענעם טאַנע ווען דער הערר פֿערבינדעט ,
 דיא ריססע זיינעם פֿאַלקעם ,
 אונד דיא וואונדען זיינער שלאָגע היילט .
 (נז) זיהע ! דער רוהם דעם העררן נאָהט פֿאַן פֿערן ,
 ברענגענד איזט זיין צאָרן ,
 אונד דער דרוק זיינעם פֿערהאַנגניססעם ;
 זיינע ליפּפען זינד פֿאַלל אינגרימם ,
 זיינע צונגע וויא פֿערצעהרענד פֿייער .

טינוף . (כג) ונחו , כיון
 שנצטל ע"ז מן הארץ יתן
 ה' מער ארלכס ויברך פרי
 אדמתכם ופרי בהמתכם ,
 והוא בהיפך שאם יעבדו
 אלילים וזרה אף ה' בכם
 ועלר את השמים וגו'
 (דברים י"א י"ז) . כד
 נרחב , הבי"ת של ביום
 עומדת במקום שנים
 ושעורו בכר נרחב , כי
 יהי' מקום מרעה רחב
 מאד וירעו שם באין
 מחריד , כי לא יבואו עוד
 שודדים בארץ לפשוט על
 המקנה . (כד) והאלפים ,
 גם הבהמו' עובדי האדמ'
 אשר לא ילאו בעדר
 לרעות באחו , אף המה
 יתענוו על רב טוב כי
 יאכלו בליל חמין , כל יל
 הוא מספוא כמו אס
 יגעה שור על בלילו (איוב
 ו' ה') . חמין , תרגם
 הרב בדעת הרד"ק שהוא
 המספוא הנקי ואמר שכן
 הוא בלשון ערבי , והחכם
 געזעניוס באר המלה
 מענין חומץ (וכן נראה
 דעת הראב"ע שאמ' חמון
 וחומץ שוים , כי העשבים
 החמולי' והמלוטי' יטעמו
 לתך הבהמות , וגם
 יבריאו את גופם כאשר

זיין

נראה עוד עתה כי יתנו ללאן ובקר מלך ללקק . ברחח , נגזר מן רוח , כי בכלי הזה יזרה
 התבואה לרוח , והכוונה כמו שכתב הנ"ל שכל כך מתרבה התבואה , עד שגם הבהמות יאכלו
 תבואה מנוקה מכל פסולת . (כה) שלגים יבלי מים , מרוב הגשמים על ההרים יעמדו מים .
 ביום , בעת כמו ביום הכותי כל בכור (במדבר ג' י"ג) (רד"ק) , והכוונה על מפלת מחנה
 סנחריב . בגדלים , כמו שתרגם יונתן רבבין , הכוונה על שרי מלך אשור . (כו) והיה , כל
 זה ד"מ כי כמו שאם נהיה בלרה ולוקה העולם חשך בעדנו , כן ידמה לנו בעת הרוחה והישועה
 כאלו אור השמש והירח היה עתה יותר בהיר משהיה . כאור שבעת הימים , ד"מ כאלו אור
 שבעת ימי השבוע יהיה כאחד בתוספת האחד על חברו (רד"ק) , וא"כ כאור שבעת הימים הוא
 רק באור של שבעתים וכן תרגם הרב . (כו) שם ה' , הרד"ק פירש שם ה' שחרפו נערי מלך
 אשור בא להנקם , ואמר מרחק , לפי שמלך אשור חשז בלבו שה' יעמוד ממרחק לא יראה
 ולא יבין , והרב המתרגם נטה לדעת הראב"ע שכתב טעם שם שיאמע מעשה ה' במחנה אשור ,
 וטעם מרחק מן השמים בדרת המלאך , ולדבריו לריכים אנו לומר כי בוער אשו איננו
 מוסב על הסמוך שם רק על הסומך ה' , ושעור הכתוב הנה שם ה' (בא ממרחק) ה' שהוא
 צער וגו' . ולי נראה כי שם ה' עלמו הוא כנוי למלאך ע"ד כי שמי בקרבנו (שמות כ"ג כ"א) ואמר
 מרחק כי בארלות הרחוקות מא"י היה הדבר שכיח ורגיל (וכמו שעוד עתה בארלות המרחק
 מקום הדבר שם בנודע) , ואמר כאלו המגפה באה מאם אל מחנה אשור . וכבר משיאה , לדעת
 הראב"ע

(כח) כנחל שוטף . אחר העובר בו יחלה בו עד לוארו שאין בו שום כח לעמוד בפני שטף המים : להנפ' . להניף אווני"ר בלע"ז : בנסת שוא . לא להועיל להם והם סבורים להועיל : ורסן . פרומבי"א פרינ"ק בלע"ז : (כט) הזיר יהיה לבס . בליל הפסק תבא לבס שמחה זו : בליל התקדש חג . כמו שאמרתם שיר על הפסחים במזרים ונראה מקרא זה כאלו בא ללמד על סנחריב ולימד על פרעה שאמרו הלל בליל אבילות פסחים מדרג תהלים : כהולך בחליל . ותשמחו במסלת סנחריב כשמחת מביאי בכורים שהיה החליל מכה לפניהם : לבא בהר י"י . כמו שגינו' במס' בכורי' : (ל) ונחת זרועו . אין זה לשון נוח אלא לשון נוחת ששלמנ"ט בלע"ז כמו וינת ככל גבול מזרי' (שמות י"ז) הנחת גבורתו יראה בלהב אש שנאספו אוכלוסי סנחריב : נפץ . לשון שיבור יותר : וזרם . קילות מטר סוחף : (לא) מקול ה' יחת אזור . אזנים פתח להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו באגדת חלק : בשבט יכה . אזור אשר היה רגיל להכותך בשבטו :

(כח) וְרוּחוֹ כְנַחַל שׁוֹטֵף
 עַד-צֹאֵר יַחֲצֶה
 לַהֲנַפֵּה גוֹיִם בְּנִפְת שׁוֹא
 וְרִסֵּן מַתְעָה
 עַל לַחֲיוֹ עַמִּים :
 (כט) הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם
 כְּלִיל הַתְּקֵדֶשׁ-חַג
 וְשִׂמְחַת לִבָּב
 כְּהוֹלֵךְ בַּחֲלִיל
 לָבוֹא בַּהֲר־יְהוָה
 אֶל-צֹר יִשְׂרָאֵל :
 (ל) וְהַשְּׂמִיעַ יְהוָה אֶת-הָאוֹד קוֹלוֹ
 וְנָחַת זְרוּעוֹ יִרְאֶה
 בְּזַעַף אֵף
 וְלֶהֱבֵא אִשׁ אֹכְלָה
 נַפֵּץ וְזָרֵם וְאֵבֶן בְּרָד :
 (לא) כִּי-מִקּוֹל יְהוָה
 יִתַּח אֲזוּר
 בַּשֶּׁבֶט יִכֶּה :

והיה

ב א ו ר

הראש"ע הוא כמו משאת עשן והוא כפל של אש , והרב תרגם כדעת הרד"ק שאמר כלומר כבד יהיה עליהם לסבול המשאה הכבדה ההיא שישא האל עליהם . (כח) כנחל שוטף , אחר שדימה חרוץ אף ה' לאש אוכלת ישוב לדמותו לנחל שוטף , ובאמת שגם על האש עצמו יולדק המשל הזה כמו להלן בפרשה הזאת (ל"ג) כנחל גפרית בערה בה וכמו שיאמר הלועז (חיון פיייער . שטרקץ) , ולהיפך על המים (חיון ווחסערשטורחז) , ועיין בהמעמר למגלת איכה (ב' ד') על שפך באש חמתו . עד צואר יחצה , כלומר שהמים יגיעו עד לואר , ובזה יתחלק הגוף לשני חלקים , האחד יהיה בתוך המים והאחד ממעל להם , ונראה שהכוונה על מחנה אזור שרובם מתו

ישעיה ל

באור קכח

(כח) זיין הויך גלייבט איינעם איבערשוועללענרען באך ,
 דער ביז אן דען האלו זיך ברייבט ,
 צו שוויגן דיא היידען מיט דער שווינגע דער פֿערניכטונג
 אונר איינען צוים דעם איררוואלס (זו זעגען)
 אן דיא באקקען דער פֿאלקער .
 (כט) געזאנג ווירד בייא אייך זיין ,
 וויא אין דער נאכט פֿייערליכען פֿעסטעס ,
 אונר הערצענספֿריידע ,
 וויא אויף דעם צוגע מיט דער פֿלאטע ,
 הינצו וואללען צום בערג דעם העררן ,
 צום פֿעלו ישראל'ס .

(ל) פֿערנעהמען לאסט דער הערר דיא מאַיעסטאט זיינער
 שטימע ,
 אונר דיא זענקונג זיינעם אַרמעס לאַסט ער שויען ,
 אים גריממיגען צאָרן ,
 אונר אין דער פֿלאַמע פֿערצעהרענדען פֿייערס ,
 מיט צערשמעטערנדען בליטצשטראַהל , רעגענגוס
 אונר האַנעלשטיין ,

(לא) דאָס פֿאָר דער שטימע דעם העררן ,
 פֿערצאָגען מוס אשור ,
 דער מיט דער גייסעל שלוג .

אונר

מתו במגפה ואך המלך
 (שהוא הראש) ומתי אנשי'
 אתו נמלטו . להנשא ,
 שם תחת המקור וכמ"ש
 רש"י , אמר שהרוח הזה
 יהיה להניף גוים , אך
 ההנפה והיא הכנרת תהי'
 הנפת שאו ושאו הוא
 הכליון , כי כל דבר שיכולה
 הוא הכל וריק , והענין
 כי בהנפה אך הפסולת
 תעלה לתהו ותאבד
 והתבואה תשאר , אבל
 בהנפה הזאת את הכל
 ישא הרוח . ורסן מתעה ,
 הנה על רוח כל יולדק
 לומר שתהיה לרסן , ולכן
 יראה לי שיוכן המאמר
 בחסרון מלת ה' ה ,
 ושעורו ורסן מתעה היה
 על וגו' , והו"ו שלו רסן
 במקום כ' , והכוונה
 הרסן שהולך כל העמים
 למלחמה על ירושלים
 היה רסן מתעה , כי שם
 יתמו ושם ימותו , ויתורג':
 דען חייך חיררלייטיגיל וזמר
 חויף דען באקקען חו"ו .
 (כט) כליל החקדש חג ,
 לדעת הרד"ק אין הכוונה
 על חג זולת חג , רק
 אמר גס הראש"ע אמר
 שהענין על ליל חג הפסח , ויראה כי הביאו לזה ההתדמות ממגפת מחנה סנחריב אל
 מכת בכורים , וגם עתה ילאו בני ישראל מעבדות לחרות בדרך פלא , וחז"ל אמרו (עיון רש"י)
 שגם מפלת סנחריב היתה בפסח , ועיין מ"ש מזה בבאורי לספר יהושע בלכידת יריחו (פרשה
 ו') , ויש מחכמי העמים פתרו חג על סוכות , כי הוא נקרא חג בסתם כאשר מלינו אלל שלמה
 (מ"א ח' ב') כי ימי חג האסיף היו ימי שמחה ומשתה יותר נמשאר י"ט , וכבר הרבו חז"ל לספר
 משמחת בית השואבה כגודע . כהולך בחליל , עיין רש"י . (ל) ונחח , תרגום של וירד ונחת
 (רד"ק) , וכן בתהלים (י"ח ל"ה) ונחתה קשת נחושה זרועותי . בפ"ץ , אמר הרד"ק שהוא
 הברק שמנפץ ומשבר , וכן אמר הראש"ע שהוא מן תנפכס (תהלים ב' ט') , וגם הרב תרגם
 מזה הענין , אך שלדעתו נראה שנקרא הברק בפ"ץ לפי שיפין אור (כי פון ונפן הוראתם שיה)
 והחכם געעניוש אמר בפ"ץ הוא כמו זרס כי תרגום של ותער כדה (בראשית ב' ד') ונפלת
 קולתה , וגם בערבית השרש הזה לשון שפיכה , ובאמת קרוב הוא להוראתו בעברית מענין
 יפולו מעינותיך חולה (משלי ה' ט"ז) . ואבן ברד , אמר הראש"ע דרך משל ע"כ , כוונתו
 כי כל הפסוק הזה נאמר רק בדרך משל ומליכה , כי לא נהיתה כלל בואת במפלת סנחר ב ,
 וכבר ידעת דברי הרב המורה כי בדברי הנביאים יש לנו להשקיף רק על כללית הענין ולא על
 פרטי הדברים שהם רק להמתיק המליכה . (לא) בשבת יכה , תרגם הרב כדעת רש"י ויונתן
 שעורו אשור אשר בשבת יכה .

והיח

(לב) וְהָיָה כָּל מַעֲבַר מִטָּה מוֹסְדָה

אֲשֶׁר יִנִּיחַ יְהוָה עָלָיו

בְּתַפְסִים וּבְכַנְרֹת

וּבְמִלְחָמוֹת תְּנוּפָה

גִּלְתָּם-בָּהּ:

(לג) כִּי-עָרוֹךְ מֵאֲתָמוֹל תִּפְתָּהּ

גַּם-הוּא לְמֶלֶךְ הוֹכֵן

הַעַמִּיק הַרְחֵב מִדְרָתָהּ

אֵשׁ וְעַצִּים הִרְבֵּה

נִשְׁמַת יְהוָה כְּנִתַל גְּפְרִית

בְּעֶרְהָ בָּהּ:

(לב) והי' כל מעבר מטה מוסדה. כל מעצרות תוקף יסודו' אוכלוסיו כל המקומות אשר עברו שם והשחיתם וביום מפלתם ינוח ה' עליהם על שמועת מפלתם והם יהיו בתופי' ובכינורות. ובה פתרון המקר' בסירו' והיה בתופים ובכינורות כל מעבר מטה מוסדה אשר יניחם ה' עליו ובמלחמה תנופת שוא מעלה ומוריד נלחם בס הקב"ה. ומדרש' אגדה תנופת קציר העומר עמדה לישראל באותה מלחמה ביל ליל ששה עשר בניסן הי': (לג) כי ערוך מאתמול. יום שני לבריאת עולם יום שישי לו תמול ואין לו שלשום: תפתה. גיהנם שכל המתפתה ביצרו נופל שם: למלך הוכן: לצורך סנחריב וחילו: מדורתה. לשון אש נסקת מערכת עלים על האש קרויה מדורה: נשמת ה'. נפישת רוחו: בוערה. בוערת:

לא

(א) הוּי הַיִּזְרָדִים מִצְרִים לְעֹזְרָה

וְעַל-סוּסִים יִשְׁעֵנוּ

וַיִּבְטְחוּ עַל-רֶכֶב כִּי רֹב

וְעַר-פָּרָשִׁים כִּי-עֲצָמוּ מְאֹד

וְלֹא שָׁעוּ עַל-קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל

וְאֶת-יְהוָה לֹא דָרְשׁוּ:

לא (א) הוי. על הושע ועשרת השבטים היזרדים מצרים לעזרה אשר שלחו מלכים אל סווא מלך מצרים (מלכים ב' י"ז): ועל סוסים ישענו. הבאים משם שהם קלים לרוץ ולא שעו על קדוש ישראל כמו שעשה חזקיהו שני' (מלכים ב' י"ח) בי"י אלהי ישראל בטח וימרוד במלך אשור: ואת

וגם

בם קני. היא קני

קדוש ישראל כמו שעשה חזקיהו שני' (מלכים ב' י"ח) בי"י אלהי ישראל בטח וימרוד במלך אשור: ואת

ב א ו ר

(לב) והיה, הפסוק הזה הוא מן הקשים בספר הזה, ולא מנאתי בכל המבארים הן מבני עמנו הן מזולתנו פירוש מספיק אשר יפיק רצון הקורא, והנכון בכלם הוא פירוש רש"י עיין בדבריו, אך שגם הוא כל יוליאנו מן הדומק והלחץ כאשר יראה המעיין, ולכן נחרנו בדרך אחר וכמו שאזכיר. כל מעבר מטה מוסדה, מעבר הוא המקום שעוברין שם כמו מעבר יבוק וכדומה, וכאן הוא נסמך אל מטה מוסדה, והכוונה בכל מקום שיעבור מטה מוסדה כלומר המטה שנוסד לזה, והוא הגזרה הנגזרה (ומוסדה הוא בינוני